

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 23 oktober 2014*

”Begäran om förhandsavgörande — Direktiven 2003/54/EG och 2003/55/EG — Konsumentskydd — Den inre marknaden för el och naturgas — Nationell lagstiftning genom vilken innehållet i konsumentavtal som omfattas av den allmänna leveransskyldigheten fastställs — Näringsidkarens ensidiga ändring av priset för tjänsten — Underrättelse om skälet och villkoren för samt storleken på denna ändring i god tid innan den träder i kraft”

I de förenade målen C-359/11 och C-400/11,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Bundesgerichtshof (Tyskland), av den 18 maj respektive den 29 juni 2011 som inkom till domstolen den 8 respektive den 28 juli 2011, i målen

Alexandra Schulz

mot

Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG,

och

Josef Egbringhoff

mot

Stadtwerke Ahaus GmbH,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden L. Bay Larsen samt domarna J. Malenovský, M. Safjan (referent), A. Prechal och K. Jürimäe,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren V. Tourrès,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 27 februari 2014,

* Rättegångsspråk: tyska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Alexandra Schulz, genom K. Guggenberger, Rechtsanwalt,
- Josef Egbringhoff, genom L. Voges-Wallhöfer, Rechtsanwalt,
- Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG, genom P. Rosin, Rechtsanwalt,
- Stadtwerke Ahaus GmbH, genom P. Rosin och A. von Graevenitz, Rechtsanwälte,
- Tysklands regering, genom T. Henze och B. Beutler, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom S. Grünheid, O. Beynet, M. Owsiany-Hornung och J. Herkommer, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 8 maj 2014 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3.5 och punkterna b och c i bilaga A till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG (EUT L 176, s. 37, med rättelse i EUT 2004, L 16, s. 74), samt av artikel 3.3 och punkterna b och c i bilaga A till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG (EUT L 176, s. 57).
- 2 Den ena begäran har framställts i ett mål mellan Alexandra Schulz och Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG (nedan kallat TWS) och den andra i ett mål mellan Josef Egbringhoff och Stadtwerke Ahaus GmbH (nedan kallat SA). Målen rör TWS:s och SA:s användning av påstått olagliga villkor i avtal med konsumenter som omfattas av den allmänna leveransskyldigheten.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 93/13/EEG

- 3 I artikel 1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) föreskrivs följande:

”1. Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.

2. Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

Direktiv 2003/54

- 4 Skälen 24 och 26 i direktiv 2003/54 har följande lydelse:

”(24) Medlemsstaterna bör tillförsäkra hushållskunder ... rätten att få tillgång till el av en bestämd kvalitet till priser som kan jämföras enkelt och klart, medger insyn och är rimliga. För att de allmännyttiga tjänsterna i gemenskapen skall hålla hög kvalitet bör medlemsstaterna regelbundet underrätta kommissionen om alla åtgärder som vidtagits för att uppnå målet med detta direktiv. ...

...

(26) Respekt för kraven på allmännyttiga tjänster är ett grundläggande krav i detta direktiv, och det är viktigt att det i direktivet anges gemensamma minimikrav som uppfylls av samtliga medlemsstater och som beaktar målen om konsumentskydd, försörjningstrygghet ... samt likvärdiga konkurrensnivåer i samtliga medlemsstater. Det är viktigt att kraven på allmännyttiga tjänster kan tolkas på nationell grund, med beaktande av nationella omständigheter om inte annat följer av gemenskapslagstiftningen.”

- 5 I artikel 3 i direktiv 2003/54 föreskrivs följande:

”...

2. Medlemsstaterna får med beaktande fullt ut av tillämpliga bestämmelser i fördraget, ... för att tillgodose det allmänna ekonomiska intresset ålägga företag som bedriver verksamhet inom elsektorn att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, vilka kan avse tillförlitlighet, inbegripet försörjningstrygghet, regelbundenhet i leveranserna, kvalitet och pris Dessa åligganden skall vara klart definierade, öppna, icke diskriminerande och kontrollerbara.

3. Medlemsstaterna ska inom sitt territorium se till att alla hushållskunder ... har rätt till samhällsomfattande tjänster, det vill säga rätt till elleveranser av en bestämd kvalitet till kostnadsbaserade, lätt och tydligt jämförbara och icke-diskriminerande priser av ett slag som medger insyn. För att garantera leveranser av samhällsomfattande tjänster får medlemsstaterna utse en sistahandsleverantör. ...

5. Medlemsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukare, och de skall särskilt se till att utsatta kunder skyddas, bl.a. genom åtgärder för att hjälpa dem undvika avstängning från leverans. Medlemsstaterna får härvid vidta åtgärder för att skydda slutförbrukare i avlägsna områden. De skall garantera en hög konsumentskyddsnivå, särskilt i form av klara och begripliga avtalsvillkor, allmän information och mekanismer för tvistlösning. Medlemsstaterna skall se till att berättigade kunder i praktiken kan byta till en ny leverantör. Åtminstone när det gäller hushållskunder skall dessa åtgärder bland annat omfatta dem som anges i bilaga A.

...”

- 6 I bilaga A till direktiv 2003/54, som rör konsumentskyddsåtgärder, föreskrivs följande:

”Om inte annat följer av gemenskapsreglerna om konsumentskydd, särskilt Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (EGT L 144, s. 19) och ... direktiv 93/13 ..., skall de åtgärder som avses i artikel 3 tillförsäkra kunderna följande:

...

- b) Underrättelse i god tid om varje avsikt att ändra avtalsvillkoren och i samband med denna information underrättelse om att de har rätt att frånträda avtalet. Tjänsteleverantörerna skall underrätta sina kunder direkt om varje avgiftshöjning vid en lämplig tidpunkt som inte infaller senare än en normal faktureringsperiod efter det att höjningen trätt i kraft. Medlemsstaterna skall se till att kunder har möjlighet att frånträda avtal om de inte godtar de nya villkor som eltjänstleverantören meddelat.
- c) Klar och tydlig information om priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av eltjänster.

...”

Direktiv 2003/55

- 7 I skälen 26 och 27 i direktiv 2003/55 föreskrivs följande:

”(26) För att de allmännyttiga tjänsterna i gemenskapen skall hålla hög kvalitet bör medlemsstaterna regelbundet underrätta kommissionen om alla åtgärder som vidtagits för att uppnå målet med detta direktiv. ...

Medlemsstaterna bör också se till att kunderna, när de är anslutna till gassystemet, informeras om sina rättigheter att få tillgång till gasförsörjning av en bestämd kvalitet till överkomliga priser. ...

(27) Respekt för kraven på allmännyttiga tjänster är ett grundläggande krav i detta direktiv, och det är viktigt att det i direktivet anges gemensamma minimikrav som uppfylls av samtliga medlemsstater, och som beaktar målen om konsumentskydd, försörjningstrygghet ... och likvärdiga konkurrensnivåer i samtliga medlemsstater. Det är viktigt att kraven på allmännyttiga tjänster kan tolkas på nationell grund, med beaktande av nationella omständigheter om inte annat följer av gemenskapslagstiftningen.”

- 8 Artikel 3 i direktiv 2003/55 har följande lydelse:

”...

2. Medlemsstaterna får med beaktande fullt ut av tillämpliga bestämmelser i fördraget ... i det allmänna ekonomiska intresset ålägga gasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, vilka kan avse tillförlitlighet, inbegripet försörjningstrygghet, leveransernas regelbundenhet, kvalitet och pris Dessa åligganden skall vara klart definierade, öppna, icke-diskriminerande och kontrollerbara

3. Medlemsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukare och för att garantera ett starkt konsumentskydd, och de skall särskilt se till att utsatta förbrukare får tillräckligt skydd, inbegripet lämpliga åtgärder för att hjälpa dem att undvika att få sina leveranser avstängda. Medlemsstaterna får i detta sammanhang vidta lämpliga åtgärder för att skydda kunder i avlägsna områden som är anslutna till gassystemet. Medlemsstaterna får i detta syfte utse en anvisad gasleverantör för kunder som är anslutna till gassystemet. De skall garantera en hög konsumentskyddsnivå, särskilt i form av klara och begripliga allmänna avtalsvillkor, allmän information och mekanismer för tvistlösning. Medlemsstaterna skall se till att berättigade kunder i praktiken kan byta till en ny leverantör. Åtminstone när det gäller hushållskunder skall dessa åtgärder omfatta dem som anges i bilaga A.

...”

- 9 Bilaga A till direktiv 2003/55, som avser konsumentskyddsåtgärder, har följande lydelse:

”Om inte annat följer av gemenskapslagstiftningen om konsumentskydd, särskilt ... direktiv 97/7 ... och ... direktiv 93/13 ... , skall åtgärderna i artikel 3 tillförsäkra kunderna följande:

...

- b) Underrättelse i god tid om varje avsikt att ändra avtalsvillkoren och i samband med denna information underrättelse om att de har rätt att frånträda avtalet. Tjänsteleverantörerna skall underrätta sina kunder direkt om varje avgiftshöjning, vid lämplig tidpunkt som inte infaller senare än en normal faktureringsperiod efter det att höjningen trätt i kraft. Medlemsstaterna skall se till att kunder har möjlighet att frånträda avtal om de inte godtar de nya villkor som gasleverantören meddelat.
- c) Klar och tydlig information om priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av gastjänster.

...”

Tysk rätt

- 10 I 36 § punkt 1 i lagen om elektricitets- och gasförsörjning (Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung) (Energiewirtschaftsgesetz) av den 7 juli 2005 (BGBl. 2005 I, s. 1970) (nedan kallad EnWG) föreskrivs följande:

”Elleverantörerna är med avseende på nätområden inom vilka de ansvarar för att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster till hushållskunder skyldiga att tillkännage standardvillkoren och standardpriserna för lågspännings- eller lågtrycksförsörjning och att offentliggöra dessa på internet samt att leverera el till samtliga hushållskunder på dessa villkor och till dessa priser ...”

- 11 I 39 § EnWG föreskrivs följande:

”1. Förbundsministeriet ... kan ... i lag fastställa .. standardpriserna för det företag som ansvarar för att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster Förbundsministeriet kan därvid anta bestämmelser om standardprisernas innehåll och struktur och fastställa elleverantörernas och deras kunders rättigheter och skyldigheter med avseende på tariffer.

2. Ministeriet ... kan ... i lag fastställa lämpliga ... allmänna villkor för leverans av lågspännings- eller lågtrycksel till hushållskunder inom ramen för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster eller ersättningsförsörjningen och därvid fastställa enhetliga avtalsbestämmelser, bestämmelser om ingående av avtal, föremålet för avtalet och om avslutande av avtal, samt fastställa avtalsparternas rättigheter och skyldigheter. I samband med detta ska parternas intressen beaktas i vederbörlig ordning. Första och andra meningen ska tillämpas analogt på villkoren i offentlighetsrättsliga leveransavtal, med undantag för bestämmelserna rörande det administrativa förfarandet.”

- 12 Förordningen om standardvillkor för gasförsörjning av tariffkunder (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden) av den 21 juni 1979 (BGBl. 1979 I, s. 676) (nedan kallad AVBGasV), som var tillämplig på omständigheterna i mål C-359/11, har upphävts genom förordningen om standardvillkor för tillhandahållande av samhällsomfattande tjänster till hushållskunder och ersättningsförsörjning med gas från lågtryckssystemet (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz) av den 26 oktober 2006 (BGBl. 2006 I, s. 2396).

13 I 1 § punkterna 1 och 2 AVBGasV föreskrevs följande:

”1) Standardvillkoren enligt vilka gasleverantörerna ... är skyldiga att ansluta alla till sina distributionsnät och leverera gas enligt allmänt giltiga tariffer återfinns i 2–34 §§ i denna förordning. Dessa villkor utgör en del av leveransavtalet.

2) Med kund i denna förordning avses en tariffkund.”

14 I 4 § punkterna 1 och 2 AVBGasV angavs följande:

”1) Gasleverantören ska tillhandahålla gas enligt gällande standardvillkor och allmänna tariffer. Värmevärdet med den variationsbredd som följer av företagets produktions- och användningsvillkor samt gasens aktuella vilotryck som motsvarar kundens gasförsörjning fastställs enligt allmänna tariffer.

2) Ändringar av allmänna tariffer och standardvillkor träder i kraft först efter det att de offentliggjorts.
...”

15 I 32 § punkterna 1 och 2 AVBGasV föreskrevs följande:

”1) Avtalet ska löpa tills endera parten säger upp det. Uppsägningstiden är en månad räknad från slutet av kalendermånaden ...

2) Om de allmänna tarifferna ändras eller om gasleverantören ändrar standardvillkor inom ramen för denna förordning, har kunden rätt att frånträda avtalet, med en uppsägningstid på två veckor räknat från slutet av den kalendermånad som följer efter offentliggörandet.
...”

16 Förordningen om standardvillkor för elförsörjningen av tariffkunder (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Elektrizitätsversorgung von Tarifkunden) av den 21 juni 1979 (BGBl. 1979 I, s. 684) (nedan kallad AVBEltV), har upphävts genom förordningen om standardvillkor för tillhandahållande av samhällsomfattande tjänster till hushållskunder och ersättningsförsörjningen med el från lågtryckssystemet (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Elektrizität aus dem Niederspannungsnetz, Stromgrundversorgungsverordnung), av den 26 oktober 2006 (BGBl. 2006 I, s. 2391) (nedan kallad StromGVV).

17 I 1 § punkterna 1 och 2 AVBEltV föreskrevs följande:

”1) Standardvillkoren enligt vilka elleverantörerna ... är skyldiga att ansluta alla till sina distributionsnät och leverera el enligt allmänt giltiga tariffer återfinns i 2–34 §§ i denna förordning. Dessa villkor utgör en del av leveransavtalet.

2) Kund i den mening som avses i denna förordning är tariffkunden.”

18 I 4 § punkterna 1 och 2 AVBEltV föreskrevs följande:

”1) Elleverantören ska tillhandahålla el enligt gällande standardvillkor och allmänna tariffer ...

2) Ändringar av allmänna tariffer och standardvillkor träder i kraft först efter det att de offentliggjorts.”

19 I 32 § punkterna 1 och 2 AVBltV föreskrevs följande:

”1) Avtalet ska löpa tills endera parten säger upp det. Uppsägningstiden är en månad räknad från slutet av kalendermånaden ...

2) Om de allmänna tarifferna ändras eller om elleverantören ändrar standardvillkor inom ramen för denna förordning, har kunden rätt att frånträda avtalet, med en uppsägningstid på två veckor räknat från slutet av den kalendermånad som följer efter offentliggörandet.”

20 I 1 § punkt 1 StromGVV föreskrivs följande:

”Denna förordning innehåller standardvillkor på vilka elleverantörerna ska tillhandahålla hushållskunder lågtrycksel, till allmänna priser, inom ramen för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster, i enlighet med 36 § punkt 1 EnWG. Bestämmelserna i denna förordning utgör en del av det avtal om samhällsomfattande tjänster som ingåtts mellan företagen som tillhandahåller samhällsomfattande tjänster och hushållskunderna ...”

21 I 5 § punkterna 2 och 3 StromGVV föreskrivs följande:

”2) Ändringar av allmänna priser och kompletterande villkor ska träda i kraft i början av månaden och först efter det att ändringarna har offentliggjorts. Offentliggörandet ska äga rum minst sex veckor före tidpunkten för nämnda ändringar. Vid tidpunkten för offentliggörandet ska det företag som ansvarar för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster skriftligen underrätta sina kunder om de planerade ändringarna och offentliggöra ändringarna på sin hemsida.

(3) Ändringarna av de allmänna priserna och de kompletterande villkoren är inte tillämpliga på kunder som, i samband med en uppsägning inom fristen av det avtal som ingåtts med företaget som ansvarar för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster, visar att leverantören har bytts ut genom ingående av ett avtal med denna innebörd månaden efter det att uppsägningen mottogs.”

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-359/11

22 Alexandra Schulz köpte år 1990 en fastighet från en sammanslutning av kommuner. I köpeavtalet förband hon sig att naturgas skulle utgöra den huvudsakliga energikällan för de byggnader som skulle uppföras på fastigheten samt att hon skulle köpa all gas för uppvärmning av byggnader och vatten av det kommunala verket i Weingarten (Tyskland).

23 År 1991 ingick Alexandra Schulz ett avtal om gasleverans med det kommunala verket i Weingarten. TWS, en naturgasleverantör som hade åtagit sig detta verks uppgifter, levererade gasen till Alexandra Schulz i egenskap av kund som omfattades av standardtariffen.

24 I enlighet med 1 § punkt 1 AVBGasV utgjorde standardvillkoren för avtal om gasleveranser i denna förordning automatiskt en del av det aktuella avtalet.

25 Enligt AVBGasV hade leverantören rätt att ensidigt ändra gaspriset utan att ange skälet och villkoren för samt omfattningen av ändringen, men förordningen innehöll samtidigt ett krav på att kunderna skulle informeras om samtliga höjningar av tarifferna och i förekommande fall ha rätt säga upp sina avtal.

- 26 Under perioden 1 januari 2005–1 januari 2007 höjde TWS gaspriserna vid fyra tillfällen. Alexandra Schulz invände mot avräkningarna för åren 2005–2007 med hänvisning till att nämnda prishöjningar var oskäligen.
- 27 Efter det att TWS väckt talan om betalning av de utestående beloppen för nämnda avräkningar förpliktade Amtsgericht Alexandra Schulz att betala 2 733,12 euro jämte dröjsmålsränta och ombudskostnader.
- 28 Efter det att Alexandra Schulz överklagande av Amtsgerichts dom hade ogillats överklagade Alexandra Schulz denna dom till Bundesgerichtshof.
- 29 Bundesgerichtshof bedömde att utgången av målet var beroende av tolkningen av bestämmelserna i direktiv 2003/55 och beslutade därför att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Ska artikel 3.3 i direktiv 2003/55 jämförd med punkt b och/eller c i bilaga A till samma direktiv ... tolkas så, att nationell lagstiftning om prisändringar i avtal om leverans av naturgas med hushållskunder vilka försörjs med gas inom ramen för den allmänna leveransskyldigheten (kunder som omfattades av standardtariffen) uppfyller kraven på transparens när skälet och villkoren för samt omfattningen av en eventuell prisändring visserligen inte preciseras i lagstiftningen, men denna under alla omständigheter garanterar att leverantören av naturgas i god tid informerar sina kunder om samtliga prishöjningar och att kunderna har rätt att säga upp sina avtal om de inte önskar acceptera den ändring av villkoren som de delgetts?”

Mål C-400/11

- 30 Den kommunala leverantören SA levererar el och gas till Josef Egbringhoff. Under åren 2005–2008 höjde SA priset på el och gas vid flera tillfällen. Josef Egbringhoff invände mot avräkningen för år 2005 med hänvisning till att nämnda prishöjningar var oskäligen. Med förbehåll för denna invändning betalade han fakturorna för åren 2005–2007.
- 31 Josef Egbringhoff väckte talan och yrkade att SA skulle förpliktas att återbetala beloppet 746, 54 euro jämte ränta. Vidare yrkade han fastställelse av att SA var skyldigt att vid beräkningen av priserna för gas- och el år 2008 tillämpa de priser som gällde år 2004.
- 32 Efter det att Josef Egbringhoffs talan i första instans hade ogillats överklagade han till Bundesgerichtshof.
- 33 Bundesgerichtshof konstaterade att standardvillkoren i konsumentavtal avseende leverans av el under den aktuella tiden fastställdes i AVBEltV och StromGVV. I enlighet med dessa förordningar ingick nämnda villkor i avtal som slutits med kunder som omfattades av standardtariffen.
- 34 Enligt dessa förordningar hade leverantören rätt att ensidigt ändra elpriset utan att ange skälet och villkoren för samt omfattningen av ändringen, men de innehöll samtidigt ett krav på att kunderna skulle informeras om samtliga höjningar av tarifferna och i förekommande fall ha rätt säga upp sina avtal.

35 Med beaktande av att Bundesgerichtshof i mål C-359/11 har begärt att EU-domstolen ska tolka direktiv 2003/55 anser nämnda domstol att det i mål C-400/11 räcker att fråga EU-domstolen om tolkningen av direktiv 2003/54. Bundesgerichtshof har följaktligen beslutat att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfråga till EU-domstolen:

”Ska artikel 3.5 i direktiv 2003/54, jämförd med punkt b och/eller c i bilaga A till samma direktiv, tolkas så, att nationell lagstiftning om prisändringar i avtal om leverans av el med hushållskunder vilka försörjs inom ramen för den allmänna leveransskyldigheten (kunder som omfattades av standardtariffen) uppfyller kraven på transparens när skälet och villkoren för samt omfattningen av en eventuell prisändring visserligen inte preciseras i lagstiftningen, men denna under alla omständigheter garanterar att leverantören av el i god tid informerar sina kunder om samtliga prishöjningar och att kunderna har rätt säga upp sina avtal om de inte önskar acceptera den ändring av villkoren som de delgetts?”

Förfarandet vid domstolen

36 Den 14 september 2011 beslutade domstolens ordförande att förklara målen C-359/11 och C-400/11 vilande till dess att domen i mål C-92/11 avkunnades den 21 mars 2013.

37 Genom beslut av domstolen den 7 januari 2014 förenades målen C-359/11 och C-400/11 med avseende på det muntliga förfarandet och domen.

Prövning av tolkningsfrågorna

38 Den hänskjutande domstolen har ställt sina frågor, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artikel 3.5 i direktiv 2003/54 jämförd med bilaga A till samma direktiv och artikel 3.3 i direktiv 2003/55 jämförd med bilaga A till samma direktiv ska tolkas så, att de utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är aktuell i det nationella målet, som fastställer innehållet i konsumentavtal om el- och gasleveranser som omfattas av den allmänna leveransskyldigheten och föreskriver att tariffen för leveranserna kan ändras men inte säkerställer att konsumenterna i god tid innan ändringen träder i kraft informeras om skälet och villkoren för samt omfattningen av ändringen.

39 Inledningsvis ska noteras att målet med nämnda direktiv är att förbättra funktionen av den inre marknaden för el och gas. Nättillträde utan diskriminering, på ett sätt som medger insyn och till rimliga priser, är en förutsättning för fungerande konkurrens och av avgörande betydelse för fullbordandet av den inre marknaden för el och gas (se, för ett liknande resonemang, dom Sabatauskas m.fl., C-239/07, EU:C:2008:551, punkt 31).

40 Omsorg om konsumentskyddet ligger bakom bestämmelserna i direktiven 2003/54 och 2003/55 (se, för ett liknande resonemang, dom Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, punkterna 39, 54 och 56). Denna omsorg är nära kopplad till såväl liberaliseringen av de aktuella marknaderna som målet, vilket också eftersträvas av dessa direktiv, att garantera en stabil el- och gasförsörjning (se, för ett liknande resonemang, dom Essent m.fl., C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, punkterna 59–65).

41 Artikel 3.5 i direktiv 2003/54 och artikel 3.3 i direktiv 2003/55 föreskriver bestämmelser som gör det möjligt att uppnå det mål som avses i ovanstående punkt.

42 Av lydelsen av dessa bestämmelser följer att medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukare och särskilt se till att utsatta förbrukare får tillräckligt skydd, inbegripet lämpliga åtgärder för att hjälpa dem att undvika att få sina leveranser avstängda. För att göra detta får medlemsstaterna, enligt artikel 3.3 i respektive direktiv, utse en sistahandsleverantör.

- 43 Såsom den tyska regeringen har anfört i sina yttranden utgör de aktuella leveransavtalen avtal som leverantörer, som agerar som sistahandsleverantörer, har ingått med kunder som har framställt begäran härom.
- 44 Med beaktande av att dessa leverantörer av el och gas, inom ramen för de skyldigheter som föreskrivs i den nationella lagstiftningen, är tvungna att sluta avtal med konsumenter som har framställt en begäran härom och som har rätt till de villkor som föreskrivs i nämnda lagstiftning, ska hänsyn tas till nämnda leverantörers ekonomiska intressen i den mån som de inte kan välja med vem de sluter avtal och inte fritt kan säga upp avtalen.
- 45 Vad närmare bestämt avser kundernas rättigheter ska medlemsstaterna vidare, såsom domstolen fastställt i punkt 45 i domen RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180) med avseende på direktiv 2003/55, enligt artikel 3.3 i nämnda direktiv garantera en hög konsumentskyddsnivå i form av klara och begripliga avtalsvillkor. Detta konstaterande gäller även för artikel 3.5 i direktiv 2003/54.
- 46 Utöver rätten att frånträda leveransavtalet, vilken föreskrivs i punkt b i bilaga A till vart och ett av dessa direktiv, ska kunder dessutom ha rätt att bestrida prisändringar av leveranser.
- 47 På de villkor som avses i punkterna 43 och 44 ovan ska kunderna underrättas om skälet och villkoren för samt omfattningen av ändringen i god tid innan den träder i kraft. Detta så att kunderna faktiskt och fullt ut kan dra fördel av nämnda rättigheter samt fatta väl underbyggda beslut med avseende på ett eventuellt frånträdande av avtalet eller ett bestridande av prisändringar för leveranser.
- 48 En sådan nationell lagstiftning som den nu aktuella, som inte på dessa villkor garanterar att de upplysningar som avses i föregående punkt lämnas till en hushållskund i god tid, uppfyller följaktligen inte kraven i direktiven 2003/54 och 2003/55.
- 49 Domstolen har visserligen i domen RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), rörande avtal om gasleveranser som omfattas av direktiven 93/13 och 2003/55, fastställt att det är av avgörande betydelse att skälet och riktlinjerna för prisändringen för gasleveransen har angetts på ett transparent sätt för konsumenten.
- 50 Det ska emellertid noteras att i det mål som avgjordes genom domen RWE Vertrieb (EU:C:2013:180) följde skyldigheten att lämna information före avtalets ingående även av bestämmelserna i direktiv 93/13.
- 51 Enligt artikel 1 i direktiv 93/13 är avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.
- 52 Med beaktande av att innehållet i de avtal som är aktuella i de nationella målen fastställts genom tvingande bestämmelser i tysk lag är direktiv 93/13 inte tillämpligt.
- 53 Av det anförda följer att de ställda frågorna ska besvaras enligt följande. Artikel 3.5 i direktiv 2003/54 jämförd med bilaga A till samma direktiv och artikel 3.3 i direktiv 2003/55 jämförd med bilaga A till samma direktiv ska tolkas så, att de utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är aktuell i det nationella målet, som fastställer innehållet i konsumentavtal om el- och gasleveranser som omfattas av den allmänna leveransskyldigheten och föreskriver att tariffen för leveranserna kan ändras men inte säkerställer att konsumenterna i god tid innan ändringen träder i kraft informeras om skälet och villkoren för samt omfattningen av ändringen.

Begränsning av domens rättsverkningar i tiden

- 54 För det fall domstolens dom skulle innebära att den nu aktuella nationella lagstiftningen inte uppfyller kraven på transparens i direktiven 2003/54 och 2003/55 har TWS och SA i sina skriftliga yttranden begärt att domens rättsverkningar ska begränsas i tiden på så sätt att rättsverkningarna skjuts upp med 20 månader, vilket skulle ge den nationella lagstiftaren möjlighet att anpassa sig efter följderna av domen. Den tyska regeringen har i sitt skriftliga yttrande uppmanat domstolen att överväga att begränsa rättsverkningarna av domen i tiden.
- 55 Till stöd för denna begäran har TWS och SA åberopat de allvarliga följderna för hela Tysklands el- och gassektor. Om ändringarna av tarifferna bedöms strida mot unionsrätten, skulle leverantörerna nämligen bli tvungna att retroaktivt återbetala de belopp som konsumenterna har betalat in under årens lopp. Detta skulle kunna hota själva existensen för nämnda leverantörer och få negativa följder för försörjningen av de tyska konsumenterna med el och gas.
- 56 TWS och SA har vidare anfört att det framgår av Bundesnetzagenturs (federal tillsynsmyndighet för bland annat el och gas) tillsynsrapport för år 2012 att 4,1 miljoner hushållskunder försörjdes med gas på grundval av de tvingande bestämmelserna i StromGKV. Av nämnda rapport framgår också att 40 procent av 46 miljoner hushållskunder försörjdes med el i enlighet med den tvingande ordningen i StromGKV.
- 57 Det ska erinras om att domstolen endast i undantagsfall, med tillämpning av en i unionens rättsordning ingående allmän rättssäkerhetsprincip, kan se sig föranledd att begränsa berörda personers möjlighet att åberopa en av domstolen tolkad bestämmelse i syfte att ifrågasätta rättsförhållanden som har tillkommit i god tro. För att en sådan begränsning ska kunna komma i fråga ska två väsentliga kriterier vara uppfyllda, nämligen att de berörda handlat i god tro och att det föreligger en risk för allvarliga störningar (dom RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, punkt 59 och där angiven rättspraxis).
- 58 Domstolen har närmare bestämt endast använt denna lösning när vissa klart preciserade omständigheter har varit för handen, särskilt då det har förelegat fara för allvarliga ekonomiska återverkningar, som i synnerhet har berott på det stora antal rättsförhållanden som har tillkommit i god tro på grundval av de bestämmelser som har antagits vara gällande, och det har framgått att enskilda och nationella myndigheter har förmåtts att handla på ett sätt som strider mot unionsbestämmelserna på grund av att det har förelegat en objektiv och betydande osäkerhet beträffande de unionsrättsliga bestämmelsernas tillämpningsområde (se dom Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company, C-190/12, EU:C:2014:249, punkt 110 och där angiven rättspraxis).
- 59 Vad beträffar risken för allvarliga störningar ska det noteras att TWS och SA visserligen, i sina skriftliga yttranden, har hänvisat till statistik för år 2012 från Bundesnetzagentur av vilken det framgår hur många kunder som ingått avtal som omfattas av den allmänna leveransskyldigheten och de allmänna skyldigheterna avseende trygghet – inbegripet försörjningstrygghet, regelbundenhet samt kvalitet och pris med avseende på el- och gasleveranser – och som är underkastade den i det nationella målet aktuella lagstiftningen.
- 60 Det har emellertid inte visats att ifrågasättandet av rättsförhållanden vars verkningar redan har upphört att gälla retroaktivt skulle störa hela Tysklands el- och gassektor.
- 61 Den tyska regeringen har för sin del, i sitt skriftliga yttrande, dessutom medgett att den inte kan uppskatta konsekvenserna av domstolens dom för företag som är verksamma inom sektorn för el- och gasleveranser,

- 62 Följaktligen kan det inte anses vara styrkt att det föreligger en risk för allvarliga störningar, i den mening som avses i den rättspraxis som citeras i punkt 57 ovan, som innebär att det är motiverat att begränsa domens rättsverkningar i tiden.
- 63 Eftersom det andra kriterium som avses i punkt 57 ovan inte är uppfyllt, är det inte nödvändigt att pröva kriteriet om att de berörda ska ha handlat i god tro.
- 64 Av detta följer att det saknas anledning att begränsa domens rättsverkningar i tiden.

Rättegångskostnader

- 65 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

Artikel 3.5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG, jämförd med bilaga A till samma direktiv, och artikel 3.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG, jämförd med bilaga A till samma direktiv, ska tolkas så, att de utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är aktuell i det nationella målet, som fastställer innehållet i konsumentavtal om el- och gasleveranser som omfattas av den allmänna leveransskyldigheten och föreskriver att tariffen för leveranserna kan ändras men inte säkerställer att konsumenterna i god tid innan ändringen träder i kraft informeras om skälet och villkoren för samt omfattningen av ändringen.

Underskrifter